

75(47-925)

Uh-45

25 OCT 2010

ԱՐՎԵՍՏԻ
ՎԱՍՏԱԿԱՎՈՐ ԳՈՐԾԻՉ

ՍՏԵՓԱՆ
ԱՂԱԶԱՆՅԱՆ

ЗАСЛУЖЕННЫЙ ДЕЯТЕЛЬ
ИСКУССТВ

СТЕПАН
АГАДЖАНИЯ

ՅԵՐԵՎԱՆ • 1938 • ԵՐԵՎԱՆ

115 (47.425)

Ա-45

Ms. Dupuy in

СОЮЗ СОВЕТСКИХ
ХУДОЖНИКОВ АРМЕНИИ

КАТАЛОГ
ВЫСТАВКИ ПРОИЗВЕДЕНИЙ
ЗАСЛУЖЕННОГО ДЕЯТЕЛЯ ИСКУССТВ
СТЕПАНА АГАДЖАНИЯНА

К Сорокалетию творчества

ЕРЕВАН • 1938

75(47.925)
X-45

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ
ԿԵՐԴԱՐՎԵՍՏԱԳԵՏՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՐՎԵՍՏԻ ՎԱՍՏԱԿԱՎՈՐ ԳՈՐԾԻՉ
ՄՏԵՓԱՆ ԱՂԱԶԱՆՅԱՆԻ
ՆԿԱՐՆԵՐԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԳԵՍԻ
Կ Ա Տ Ա Լ Ո Վ

ԶԱՌԱՍՆԱՄՅԱ ՄՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ
ԱՌԹԻՎ

ՅԵՐԵՎԱՆ • 1938

6 .02. 2013

2899

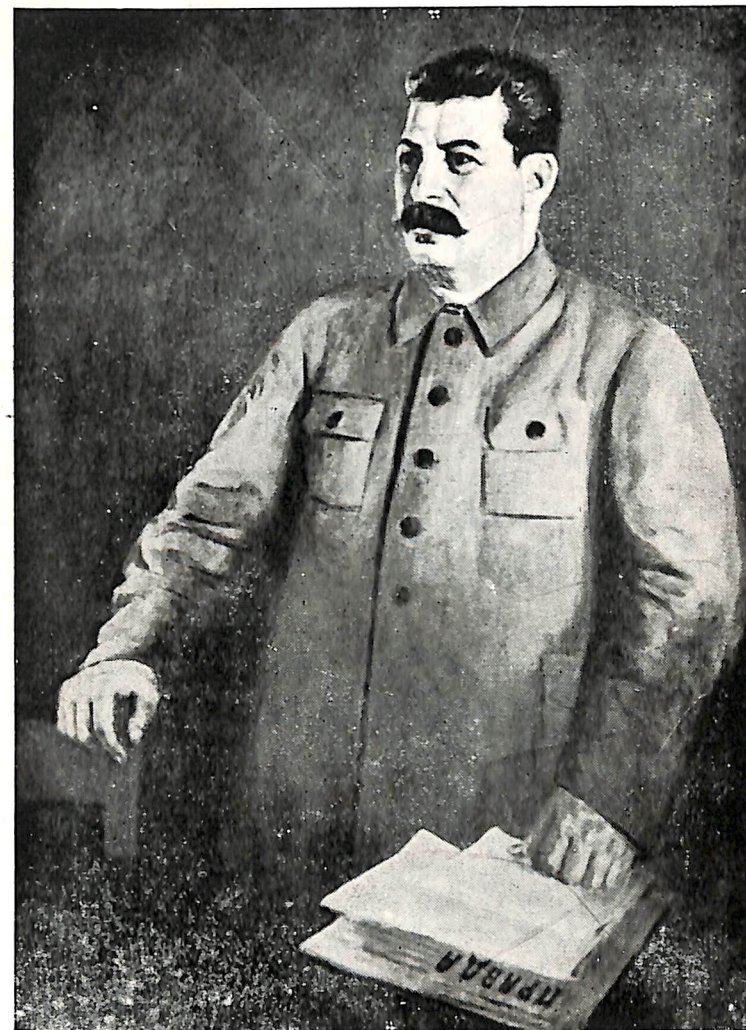
7861-70

Պետական գրադարանի Հրատարակչության սպարան

Գլավլիտի լիազոր հ. 3506.

Պատկեր № 232.

Տպում 500

ԸՆԿԵՐ Ի. Վ. ՍՏԱԼԻՆԻ ՊՈՐՏՐԵՆ
Портрет товарища И. В. СТАЛИНА

Բնկ. Սուրեն Սպանդարյանի պորտրեն
Портрет тов. Сурена Спандаряна

Արվեստի վաստակավոր գործիչ՝ Սեփան Աղա-
ջանյանի քառասնամյա ստեղծագործական բեղմնավոր
աշխատանքի առթիվ բացված ներկա ցուցահանդեսը,
մեր Խորհրդային հասարակությանը ծանոթացնում է
տաղանդավոր վարպետի ռեալիստական ամբողջ պատ-
կերի հետ, նրա անցած ճանապարհի հիմնական ետապ-
ների հետ:

Ջնայած այն հանգամանքին, վոր ներկա ցուցա-
հանդեսում հաջողվել է հավաքել Աղաջանյանի գործե-
րի մի մասը միայն, բայց և այնպես դիտողը կարո-
ղանում է լրիվ գաղափար կազմել նկարչի ընտրած
ուղղության հետ, նրա գործերի իդեական բովանդա-
կության և ստեղծագործական մեթոդի հետ:

Ցուցահանդեսը ապացուցում է, վոր իր քառաս-
նամյա ստեղծագործական աշխատանքի ընթացքում
Մտեփան Աղաջանյանը, շնորհիվ իր տոկունության և
իր համոզմունքների, միշտ էլ կարողացել է բարձր
պահել ռեալիստական արվեստի հիմնական սկզբունք-
ները: Այդ արվեստն անկեղծ է և ինքնուրույն, ստեղծ-
ված՝ ընության ճշմարիտ պատկերման միջոցով, ոգ-
տագործելով քննադատորեն դասական վարպետների

թողած ժառանգութեան ամենաաչքի ընկնող նմուշները: Աղաջանյանի ֆարվեստին ոտար են յեղել իմպերիալիզմի շրջանի արվեստների ֆորմալիստական այլանդակութունները, նա իր ամբողջ եյությամբ ատել է այդ ուղղութիւնները անչափ անբովանդակ և անմիտ ծամածռութիւնները:

Աղաջանյանի ստեղծագործական որոյնքը մարդն է, նրա դիմակները, նրա տիպաժը: Նկարիչը սիրել է այդ որոյնքը, կապվել իր ստեղծագործութեամբ նրա հետ ընդմիջտ, խորը և բազմակողմանի ուսումնասիրել նրան: Վարպետը բավարարվել է այդքանով, նա գիտակցել է իր ընտրած ստեղծագործական նյութի դժվարութիւնները և վճռել է հաղթահարել այն:

Դիմանկարի պրոբլեմի լուծումը բարդ խնդիր է, նա պահանջում է յերկար քրտնաջան աշխատանք, նա ունի իր առանձնահատկութիւններն, իր ստեղծագործական յուրահատկութիւնները:

Ստեփան Աղաջանյանն իր ձգտումներով, իր եյությամբ և իր կյանքով յեղել է դեմոկրատ արվեստագետ, համեստ ու պարզ քաղաքացի:

Իր ստեղծագործական առաջին իսկ տարիներից նա հիմնականում պատկերել է իր կտաւները վրա աշխատավոր մարդկանց, իրենց քրտնաջան ապրող՝ հասարակ արհեստավորների, ձկնորսների, գեղջուկների, մտավորականների, նկարիչը ճանաչել է նրանց մոտեկից, նրանց հետ ապրել է կյանքում:

Ամենադժվարին պայմաններում ապրելիս անգամ, նկարիչը չի նկարել հարուստ մարդկանց, առևտրականներին, վաշխառուներին, կապիտալիստներին:

Ստեփան Աղաջանյանը ծնվել է 1868 թվականին Շուշի քաղաքում, դերձակի ընտանիքում: Նկարչի հայրը՝ ուստա Մելիքսեթը հարգանք էր վայելում ար-

հեստավորական շրջանում, նա հմուտ վարպետ էր և սրամիտ մարդ: Ուսումնասիր և բանիմաց լինելով նա իր զավակներին վռնիչ չի խնայել կրթութիւն տալու համար: Աղաջանյանը սովորում է և հաջողութեամբ ավարտում Շուշի քաղաքային ուսումնարանը:

Դեռևս նահապետական պարզ սովորութիւնները պահպանող արհեստավորական ընտանիքը և միջավայրը Աղաջանյանի նատուրայի կազմակերպման վրա խոշոր նշանակութիւն է ունեցել: Այստեղից է սկիզբ առնում վարպետի համեստութիւնն ու շիտակութիւնը, նրա դեմոկրատիկ աշխարհայացքը, նրա սերը դեպի հասարակ արհեստավորները և աշխատավորները:

Յերիտասարդ Աղաջանյանը, դպրոցը ավարտելուց հետո, մեծ ցանկութիւն է հայտնաբերում ուսումը շարունակելու, ծնողները նրան ուղարկում են Բագու քեռու մոտ:

Բագուն այդ ժամանակ խոշոր արդյունաբերական ու առևտրական քաղաք էր դարձել և շարունակում էր արագ թափով զարգանալ: Անդրկովկասի բոլոր ծայրերից այնտեղ էին մեկնում աշխատանք և բախտ վորոնելու:

Աղաջանյանը յերկու տարի աշխատում է քեռու մոտ, նրա հանձնարարութիւններով՝ կատարում է մի շարք ուղևորութիւններ Միջին Ասիա և Անդրկովկասի քաղաքները: Սակայն այդ կյանքը և պայմանները չեն բավարարում յեռանդով լի յերիտասարդին, նա շարունակ մտածում է ուսումը շարունակելու մասին: Բարեախտաբար Աղաջանյանի յերկրորդ քեռին՝ Քոչարյան Ասլանը գտնվում էր այդ ժամանակ Մարսելում՝ ստանալով նրա համաձայնութիւնը Աղաջանյանը մեկնում է Ֆրանսիա: Մարսելում նա իջնում է իր քեռու մոտ, վորը այդ ժամանակ զբաղվում էր վաճառակա-

նությամբ, ծանոթանում ե նոր քաղաքի հետ, յեվրոպական կյանքի հետ:

Քոչարյանն իր վրա յե վերցնում Աղաջանյանի ուսման գործի ծախսերը և մտադրվում ե նրան բարձրագույն տեխնիկական կրթություն տալ:

Առաջին տարին յերիտասարդը տեղավորվում ե մի մասնավոր պանսիոն՝ ֆրանսերեն լեզուն սովորելու և ընդհանուր կրթություն ստանալու: Այդ պանսիոնում նկարչության դասատու Ամին նկատում ե Աղաջանյանի մեջ խոշոր սեր դեպի նկարչությունը և աչքի զարնող ընդունակություն: Նա անտարբեր չի նայում այդ ընդունակության վրա և ամեն կերպ խրախուսում և ոգնում ե յերիտասարդ կովկասցուն: Նա համոզում ե Քոչարյանին անպայման Աղաջանյանին նրկարչական կանոնավոր կրթություն տալ, սակայն Քոչարյանը տարակուսում եր, նա գործնական մարդ եր և մտածում եր Աղաջանյանին «ավելի պրակտիկ» մասնագիտություն սովորեցնել: Այս նպատակով նա տեղավորում ե Աղաջանյանին տեխնիկական դպրոցը, բայց ուժեղ սերը դեպի նկարչությունն ավելի ու ավելի յե բոցավառվում յերիտասարդի սրտում, վերջապես նրան հաջողվում ե միաժամանակ հաճախել նաև Մարսելի նկարչական ստուդիան: Կարճ ժամանակից հետո, Աղաջանյանը տեխնիկական դպրոցը թողնում ե ընդմիջտ և սկսում ե մեծ վոգեւորությամբ միմիայն նկարչությամբ զբաղվել: Այս ստուդիայում Աղաջանյանն ուսանում ե չորս տարի և ամեն տարի իր առաջադիմության համար պարգև ե ստանում դպրոցի վարչությունից: Պրոֆեսոր Մեստին իր դասավանդման մեթոդով կարողացել ե ամրացնել յերիտասարդի մեջ՝ ռեալիստական գեղարվեստական աշխարհայացք և յուրացնել տալ սկզբնական տեխնիկական հմտություն:

Ստուդիան ավարտելուց հետո յերիտասար նկարչի տնտեսական դրությունը շուտով վատանում ե, Քոչարյանն արդեն մեկնել եր Անդրկովկաս, միջոցներ չկային կրթությունը շարունակելու: սկսում են միմյանց հաջորդել ծանր, անբարենպաստ տարիները: Իր ֆիզիկական գոյությունը պահելու համար նկարիչը ստիպված ե լինում կատարել ամեն տեսակի աշխատանք, չնչին գումարով վերցնել պատվերներ, յենթարկվել պատվիրատուների կամայականություններին: Կապիտալիստական աշխուրհի ծանր կյանքն իր ամբողջ եյությամբ զգացել ե նկարիչը այդ տարիների ընթացքում:

Վերջապես Կովկասից լուր ե ստացվում, վոր կարող են նրան նյութապես անհրաժեշտ ոժանդակություն ցույց տալ՝ թող մեկնի Փարիզ գեղարվեստական կրթությունը շարունակելու:

Մոտավորապես 32 տարեկան հասակում նա մեկնում ե Մարսելից Փարիզ: Հաջողությամբ ընդունվում ե Փարիզի ժուլիենի ակադեմիան պրոֆեսորներ ժանպոլ-Լորանսի և Բենիամին Կոնստանի անմիջական դեկավարությամբ սովորում ե յերեք տարի: Ժանպոլ-Լորանսը ֆրանսիական ռեալիստական դպրոցին պատկանող ականավոր նկարիչ եր, հայտնի իր պատմական թեմաներով նկարված մեծ կոմպոզիցիաներով: Ժանպոլեֆ Բենիամին Կոնստանը աչքի յեր ընկնում իր ռեալիստական վոգով կատարած պորտրետներով: Այս յերկու վարպետներն իրենց ստեղծագործական մեթոդներում պահպանում եյին հին ակադեմիզմի տարրերը, Աղաջանյանն աշակերտելով նրանց անպայման խոշոր չափով ազդվել ե նրանցից: Առանձնապես մեծ ազդեցություն ե թողել Ժանպոլ-Լորանսը՝ իր աշխատանքի պրիմիերով, նյութականությունը և զանգվածությունը

կերպավորելու ձևերով, վրձինելու համարձակ յեղանակներով:

Այսպիսով ժուլիենի ակադեմիան վերջնական ձևավորումը տվավ Աղաջանյանի գեղարվեստական աշխարհայացքին, ի հայտ բերեց նկարչի ստեղծագործական ունակութունները, տվեց բնության դիմման և պատկերման մեթոդ: Աղաջանյանը կարողացել է հասկանալ և յուրացնել այդ մեթոդը, ոգտագործել այն իր ինքնուրույն աշխատանքի վոճը ունենալու, իր ստեղծագործական դեմքը ձևակերպելու:

Մեծ արդեցութուն են թողել նկարչի վրա նաև Փարիզի աշխարհահռչակ թանգարանները և պարբերաբար բացվող մեծ ցուցահանդեսները: Լավրի սրահներում նա ամենից շատ կանգնել և դժայլված դիտել է Ռեմբրանդի, Վելասկեզի, Կուրբեի և Դելակրուայի գործերը, նրանք ամբողջովին համապատասխանել են Աղաջանյանի ստեղծագործական իդեաներին, նրանց առողջ ունակումը, վրձինելու կորովի ձևերը, գունային տաք կոլորիտով, տպավորվել ու նրա հոգում ընդմիշտ և հետագայում շարունակ վոգևորության աղբյուր ծառայել:

Ստեղծագործական յեռանդուն աշխատանքը Փարիզում յերկար չի տևում. Կովկասից ծեր ծնողները կանչում են, հաղորդում են, վոր հայրը լուրջ հիվանդ է. Աղաջանյանը պատրաստվում է մեկնելու: Պրոֆեսոր Ժան-Պոլ-Լորանսը շատ է ցավում այդ լուրը լսելիս, նա ուներ Աղաջանյանից մեծ սպասելիքներ, տեսնում էր նրա մեջ աչքի ընկնող տաղանդ և համոզված էր վոր նկարիչը Փարիզում իր անմիջական ոգնությամբ և խորհուրդներով մեծ առաջադիմութուն կգործի: Պրոֆեսորը հույս է հայտնում Աղաջանյանին շուտով Փարիզում տեսնելու: Այս հույսով էլ նկարիչը մեկնում

է Փարիզից, բայց այլևս հնարավորութուն չի ունենում կրկին վերադառնալու այնտեղ:

1900 թվականին նա Շուշիում էր, ծեր ծնողները մեծ ուրախությամբ դիմավորում են յերկար ժամանակ հայրենիքից բացակայող վորդուն, նրանք մեծ սպասելիքներ ունեյին բարձրագույն յեվրոպական կըրթություն ստացած իրենց վորդուց: Սակայն նրանց հույսերը չարդարացան, նրանք հիասթափվեցին նկարչից, նրա արվեստը չէր խոստանում նյութական բարեկեցիկ կյանք, նա վոչ մի անելիք չուներ գավառական այդ փոքրիկ քաղաքում: Մանր բուրժուական և արհեստավորական միջավայրը այլ ձգտումներ և նպատակներ ուներ, առևտուրը և վաշխառուական կապիտալը չափազանց սահմանափակել ու նեղացրել էին մարդկանց աշխարհայացքը: Զկարողանալով տանել հայրենի քաղաքի միջավայրը և բամբասանքները, Աղաջանյանը 1902 թվականին մեկնում է Բագու:

Շուշիում նա նկարում է իր հոր և մոր դիմանկարները, վորոնք իրենց գեղարվեստական բարձր արժանիքներով նկարչի ստեղծագործական պրոդուկցիայի մեջ աչքի ընկնող տեղ են գրավում: Այդ շրջանում է նկարել նաև մի շարք պեյզաժներ Շուշի քաղաքի շրջակայքից:

Բազմում նկարիչը գեղարվեստական պատվերներ չի ստանում, նրան առաջարկում են ամեն տեսակի խալտուրա, զարդանկարներ, ցուցանակներ, ընդորին նախումներ և այլն:

Աղաջանյանը նյութական դժվարին պայմաններում է ապրում, նրա վրա վոչ մի ուշադրութուն դարձնող չի լինում. ցուցանակները գրելուց հետո՝ նա հաղիվ թե ժամանակ է ունենում ստեղծագործությամբ ղրադվելու:

Զնայած այդ դրուժյանը, նա այդ շրջանում կարողանում է նկարել մի շարք դիմանկարներ և պեյզաժներ: Տեսնելով, Վոր մոտալուտ ապագան իրեն վոչնչով չի ժպտում՝ Աղաջանյանը վճռում է վերադառնալ Փարիզ, 1903 թվականին նա արտասահման մեկնելու հույսով մեկնում է Մոսկվա, սակայն միջոցներ չունենալու պատճառով նա չի կարողանում շարունակել ճանապարհը և իջնում է Ռոստով, այնտեղ նա ապրում է 17 տարի՝ մինչև Հայաստանի խորհրդայնացումը:

Ռոստովյան շրջանը Աղաջանյանի ստեղծագործական աշխատանքի յերկրորդ շրջանը կարելի չէ համարել: Կուլտուրական միջավայրը աչտեղ ավելի նրա պատասվոր էր, քան թե Բագվում. մի խումբ արվեստագետներ յեռանդուն կերպով աշխատում էին, պարբերաբար տեղի էյին ունենում ցուցահանդեսներ: Այդ ցուցահանդեսները և նկարիչ ընկերները վուգևորում են վարպետին և նա իր բոլոր ազատ ժամերը տրամադրում է ստեղծագործության, ակտիվ մասնակցում է ցուցահանդեսներին (9 անգամ) մամուլը և հասարակությունը վողջունում է տաղանդավոր նկարչին: Այս շրջանի աչքի ընկնող գործերից են՝ «Աղջկա պորտրետը», «Ձկնորսը», «Ատաղճագործը», «Քրոջ աղջկա դիմանկարը», «Մի կնոջ դիմանկարը», «Մտորումները» և այլն:

Ռոստովում Աղաջանյանը դասեր է տալիս միջնակարգ դպրոցներում. վարում է համեստ, պարզ կյանք: Իմպերիալիստական պատերազմի տարիներին նա ընկել է ծանր նյութական կացության մեջ և հնարավորություն չի ունեցել իր ժամանակը տրամադրել ստեղծագործական աշխատանքի:

Հոկտեմբերյան Մեծ հեղափոխությունը միանգամ

մից կենդանացնում է արվեստագետին, ցարական տիրակալության և բուրժուական կեղեքման ծանր լուծը թոթափված էր մարդկության ուսերից. Աղաջանյանը ստանում է աշխատանքի նոր լիցք, մեծ հաղթանակի լուրը լսելով, նա ևս ամբողջ ժողովրդի հետ ցնծում է:

1922 թվականին Աղաջանյանը տեղափոխվում է խորհրդային Հայաստան և մշտական բնակություն հաստատում Յերևանում: Սկսվում է նկարչի գործունեյության ամենափայլուն և բեղմնավոր շրջանը: խորհրդային Հայաստանի փոքրաթիվ արվեստագետների հետ միասին նա հիմք է դնում կերպարվեստագետների ընկերությանը և ակտիվ մասնակցություն է ունենում կազմակերպվող բոլոր ցուցահանդեսներին: Զնայած իր պատկառելի հասակին, միաժամանակ նա անցնում է յերիտասարդ կադրերի ուսուցման գործին, գեղարվեստական դպրոցում նա ամբողջ 10 տարի վարում է գեղանկարչության ուսուցչի պատվավոր պաշտոնը: Աղաջանյանի աշակերտներն են յեղել խորհրդային Հայաստանում և Միության այլ քաղաքներում ստեղծագործող բազմաթիվ շնորհալի յերիտասարդ նկարիչներ և քանդակագործներ:

Աղաջանյանն ունեցել է՝ Մոսկվայում, Բագվում, Թբիլիսում և այլ քաղաքներում կազմակերպվող ցուցահանդեսներին ակտիվ մասնակցություն, ունի իր գործերը Մոսկվայի և Ռոստովի թանգարաններում, Թբիլիսի, Բագվի և Յերևանի պետական գեղարվեստական թանգարաններում:

Իր բազմամյա ստեղծագործական և մանկավարժական աշխատանքի բեղմնավոր գործունեյության համար՝ խորհրդային Հայաստանի կառավարությունը տվել է Աղաջանյանին արվեստի վաստակավոր գործչի կոչում՝ 1927 թվին: Կերպարվեստագետների միության

բորոր ձեռնարկումներին և ցուցահանդեսներին ալիզարդ վարպետը միշտ ել ունեցել է և ունենում է մասնակցութիւնը:

Ստեփան Աղաջանյանի ռեալիզմը առողջ է, լիարյուն և կենդանի: Նրա գլխամանկարները նման են նատուրալին, սակայն այդ նմանութիւնը լուսանկարչական չէ, այլ տիպիկական, մարդու խարակտերը շեշտված, յերբեմն խորը հոգեբանական: Աղաջանյանը փնտռում է իր գեղարվեստական և իդեալական պահանջներին համապատասխանող մարդկային տիպաժ, սուր հայացքով վորոշում է նրա խարակտերը և այն՝ դեմքի արտաքինին յուրահատուկ դժերով և ձեւերով՝ կերպովորում կտավի վրա: Ստեղծագործութեան պրոցեսում նա լուսավորութեան և գույնի միջոցներով, վերձինի քսվածքի յուրահատուկ տեխնիկայով շեշտում է կարեւորն ու տիպիկականը, կերտում մարդու որբաղը: Նմանորինակ ստեղծագործական մեթոդն է պատճառը, վոր գիտողը չի տեսնում ցուցադրված գործերում, շարունակ կրկնողութիւններ, յուրաքանչյուր կտավ ունի իր առանձնահատուկ գեղարվեստական արժեքը, ամեն մի գլխամանկարում նկարիչը լուծել է այս կամ այն ստեղծագործական խնդիրը: Այդ խնդրի լուծումը արատրակտ ձեւով չի տրված, այլ կոնկրետ առարկայի յուրահատկութիւններէ հետ կապված և եմպիրոնալ մեծ ուժով է հաղեցված:

Աղաջանյանի ռեալիզմի մյուս հատկութիւնը՝ դանրա ստեղծագործական պարզութիւնն ու մատչելիութիւնն է. գիտողը ըմբռնում ու հասկանում է արվեստագետին:

Արվեստի այդ պարզութիւնը բղխում է ստեղծագործութեան անմիջականութիւնից և իրականութեան ճշմարիտ պատկերումից, նկարչի գույների նրբա-

ճաշակ ներդաշնակութիւններից: Նա չի զարմացնում գիտողին գունային խաբուսիկ եփեկոննը ստեղծելով՝ գեղեցիկ գլխամանկարներ նկարելով, պատկերին սանտիմենտալ տեսք ու շուք տալով: Նկարչի գույները առաջին հայացքից պայծառ չեն յերևում, ճշացող գույներ չկան, սակայն այդ գույները չափազանց գուրեւն են, արծաթագույն և վոսկեգույն գամմաններով յուրահատուկ ներդաշնակութիւններ են ստեղծում: Աղաջանյանի կոլորիտը անշուշտ կրում է հին աւանդեմիական դպրոցների ազդեցութիւնը. առանձնապես այդ ազդեցութիւնը մեծ է նկարչի վաղ շրջանի գործերում, այդ ստեղծագործութիւններում նկատելի յեծանր մուգ կալորիտի առկայութիւնը, սակայն հետագայում աստիճանաբար նկարիչը վերափոխել է իր գունային գամման: Սա պարզ է. նախորդ շրջանի ծանր մուգ կոլորիտը չեր կարող արտահայտիչը հանդիսանալ նոր բովանդակութեանը: Այսպես որինակ, վերջինք Աղաջանյանի Ռոստովյան շրջանի գործերից «Մտորումներ» պատկերը և վերջին շրջանի «Բարոնկինա» գլխամանկարը. գունային կոլորիտի և աշխատանքի ձեւի տարբերութիւնը ակնբախ է: «Մտորումները» հիշեցնում է հին վարպետների գործերը. առանձնապես Հոլանդական կլասիկների ստեղծագործութիւնները:

«Բարոնկինան» ունի ավելի ուրախ և ավելի լուսավոր գամմա, ավելի այժմեական է:

Այս հանգամանքը վորեւէ կերպ չի նվազեցնում նկարչի վաղ շրջանի գործերի գեղարվեստական խոշոր արժեքը: «Մտորումները» Աղաջանյանի ամենալավ գործերից մեկն է, պատկերը ամբողջովին լիրիկական է, սակայն վոչ յերազային ու կեղծ՝ այլ ռեալ և կոնկրետ, համոզեցուցիչ: Դիտողը այստեղ զգում է Ռեմբ-

րանգային նկարներին յուրահատուկ խորութիւնն և ջերմութիւնն: Զարմանալի նրբութեամբ և ջերմութեամբ և մշակված յերիտասարդ կնոջ դեմքի լուսավոր և ստվերոտ մասերը, վոսկեգույն թավշային տալորետը ամբողջովին ներդաշնակում և մտախոհ նստած կնոջ հոգեկան զգացմունքներին:

Տիպաժի ճշմարիտ պատկերումը մենք տեսնում ենք նկարչի բոլոր շրջանների գործերի մեջ: Ահա Աղաջանյանի հոր և մոր դիմանկարները, նկարչի ամենավաղ շրջանի գործերը: Հոր դիմանկարում մեծ վարպետութեամբ պատկերված և ուստա Մելիքսեթի հաճապետական ոբրազը, արտահայտել և ամբողջ ֆիզուրան, դեմքը, կեցվածքը, ձեռքերը, հագուստը, բոլորը յուրահատուկ և 1900-ական թվականների զավառական արհեստավորի տիպաժի համար: Նույնն և և Մոր դիմանկարը, զարմանալի կենդանի և իրական և պատկերված նկարչի մոր դեմքը, դարաբաղցի կնոջ տիպաժը: Համբիշ բռնող ձեռքերը, հագուստը, գորգը մեծ շնչով են նկարված: Նույն տիպիկականութիւնը նկատում ենք «Բժիշկ Հովհաննիսյանի պորտրեն», «Վասիլը», «Սեդրակ Բիճան», «Սպիրիդոն Մելիքյանի պորտրեն» և մյուս գործերում: Վերջին շրջանի ստեղծագործութիւնները պատկերում են խորհրդային քաղաքացու տիպաժը, մեր կարմիր բանակի առաջավորներին, բանվոր ստախանովականներին, ժողովրդական արտիստներին, կոմյերիտականներին և պիոներներին:

Մի շարք նկարներ նա ստեղծագործել և Բագվում, պատկերել և խորհրդային Ադրբեջանի անվանի մարդկանց:

Աղաջանյանն ունի նկարած նաև բազմաթիվ պեյզաժներ, այս ուղղութեամբ նա համեմատաբար քիչ և աշխատել, սակայն նրա պեյզաժները գրավիչ են տա-

րածական և ռեալ. Հակառակ իմպրեսիոնիզմի վուգուն՝ աշխատել, տպավորական անցողիկ զգայութեամբ, Աղաջանյանը շեշտը դնում և նյութականութեան վրա՝ առարկաների անփոփոխ ձերի վրա, նա քանդակում և տարածութեւնը, այս և զգում դիտողը նկարչի պեյզաժները նայելիս: Յուցադրված և սակավաթիվ պեյզաժներ, վորոնցից առանձնապես աչքի յեն ընկնում «Կղմինդրի գործարանը Շուշիում» նկարչի սկզբնական շրջանի գործերից և, «Հին Յերեւանը», «Իմ բակը», «Արարատը»:

Այսօրվա դիմանկարչի համար խոշոր աշխատանք կա կատարելու: Ստալինյան մեծ եպոխան հարուստ և հոյակապ եպոպեաներով, վորոնց կատարել են և կատարում են մեր պանծալի հերոսները, դաշտերի և գործարանների ստախանովականները, կարմիր բանակի ողային և ցամաքային ուժերի մարտիկները:

Ահա դիմանկարիչը պիտի կերտի նրանց անմահ ոբրազները, դարերին ավանդելու համար այն:

Սա մեծ և դժվարին գործ և. այդ մեծ գործին և լծված այսօր խորհրդային արվեստագետների կողմէ տիվը, վորի առաջին շարքերում ստեղծագործում և Ստեփան Աղաջանյանը:

Այս տարի ալեգարդ վարպետը ձեռնարկեց պատվավոր և պատասխանատու աշխատանքի, նկարել ժողովրդների մեծ առաջնորդ ընկ. Ստալինի ոբրազը. սա դժվարին խնդիր և, սակայն նկարիչը հաղթահարում և այդ դժվարութիւնները:

«Յես աշխատում եմ, — ասում և վարպետը, — կերտել մարդկութեան մեծագույն հանճարները, ընկ. ընկ. Լենինի և Ստալինի անմահ ոբրազները. այս աշխատանքը դեռ նոր և սկսված և պահանջում և ժամանակ և ուժերի լարումն. յես փորձել եմ արդեն մի քանի

7861-70

Կ Ր Ճ Ա Տ ՈՒ Մ Ն Ե Ր

1. Յուզ—յուզանիւր:

2. Մատ—մատիտանիւր:

3. Ած—ածուխ:

4. Հ. Կ. Պ. Թ.—Հայաստանի կերպարվեստի Պետ. Թանգա-

րան:

Եկապոնատներէ դիմացը տրված թվերը ցույց են տալիս
նրանց չափերը մետրով (բարձրութիւնը և լայնութիւնը):

1897

1. Մանկան գլուխ. — յուզ. $0,48 \times 0,38$

2. Ակտիւմիական ետլուդ. — յուզ. $0,52 \times 0,43$

3. Բրեսանացու ծեր կնոջ գլուխ. — Ետյուզ, յուզ
 $0,30 \times 0,23$

4. Բրեսանուհու պարսե. — Ետյուզ, յուզ. $0,30 \times 0,22$

1898

5. Ծովային սեսարան. Բրեսան. — յուզ. $0,40 \times 0,76$

1900

6. Նկարչի մոր պարսե. — յուզ. $0,98 \times 0,80$ ՀԿՊԹ

7. Նկարչի հոր պարսե. — յուզ. $1,17 \times 0,90$ նկար-
չի յեղբոր սեփականութիւն

8. Ղարաբաղի ծեր կին. — յուզ $0,52 \times 0,42$

9. Naturee morte. — յուզ $0,53 \times 0,79$

10. Ղարաբաղի սեսարան. — յուզ $0,60 \times 0,79$

1901

11. Լեռնային Ղարաբաղ. — Ետյուզ, յուզ. $0,13 \times 0,31$

1922

38. Բժիշկ Հովհաննիսյանի պորտրեն. — յուղ. $0,62 \times 0,55$
 39. Զմեռ — յուղ. $0,35 \times 0,56$

1923

40. Պեյզաժ. — յուղ. $0,48 \times 0,64$ ՀԿՊԹ
 41. Պեյզաժ. — յուղ. $0,45 \times 0,55$ ՀԿՊԹ

1925

42. Մարտիրոս Շահինյանի պորտրեն. — յուղ. $0,55 \times 0,43$
 43. Ինքնանկար. — յուղ. $0,56 \times 0,46$
 44. Յերևան. — յուղ. $0,95 \times 1,68$ Յերևանի Կոմունալ Թանգ.
 45. Հակոբ Խաչատրյանի մար պորտրեն. — յուղ. $0,60 \times 0,45$

1926

46. Մանկան գլուխ գլխարկով. — յուղ. $0,47 \times 0,42$
 47. Նկարչի զբաղմունքի պորտրեն. — յուղ. $0,55 \times 0,45$
 48. Նկարչի կնոջ պորտրեն — յուղ. $0,70 \times 0,53$ ՀԿՊԹ
 49. Ինքնանկար. — յուղ. $0,46 \times 0,44$. ՀԿՊԹ
 50. Առուն. — յուղ. $0,56 \times 0,46$

1927

51. Պորտրեն. — յուղ. $0,52 \times 0,45$
 52. Սեդրակ Բիճայի պորտրեն. — յուղ. $0,64 \times 0,48$
 53. Եմինի պորտրեն. — յուղ. $0,57 \times 0,46$
 54. Կամացի պորտրեն. — յուղ. $0,45 \times 0,37$
 55. Զմեռային պեյզաժ. — յուղ. $0,54 \times 0,45$ Յերևանի Կոմունալ Թանգ.

56. Եմինի պորտրեն. — յուղ. $0,66 \times 0,53$
 57. Թ. Ե.-ի պորտրեն — յուղ. $0,84 \times 0,64$. Եփրեկյանի սեփականութ.
 58. Գնչունի. — յուղ. $0,83 \times 0,58$.
 59. Արարատը և Արարատյան դաշտը. — յուղ. $0,685 \times 0,51$ ՀԿՊԹ

1928

60. Աղջկա գլուխ. — յուղ. $0,43 \times 0,35$
 61. Կամացի պորտրեն. — յուղ. $0,75 \times 0,51$. ՀԿՊԹ.
 62. Կոմպոզիտոր Տեր-Ղևոնդյանի պորտրեն. — յուղ. $0,69 \times 0,52$
 63. Վասիլի պորտրեն. — յուղ. $0,64 \times 0,46$. ՀԿՊԹ
 64. Գարուն. — յուղ. $0,42 \times 0,71$
 65. Անապատներ. — յուղ. $0,45 \times 0,39$. ՀԿՊԹ
 66. Նկարիչ Գ. Հովսեփյանի մար պորտրեն. — յուղ. $0,68 \times 0,59$
 67. Պրոմետեոսի — կոմպոզիտոր Սպիրիդոն Մելիքյանի դուստր. — յուղ. $0,64 \times 0,48$. ՀԿՊԹ
 68. Դեղձանիկի պորտրեն. — յուղ. $0,53 \times 0,43$. Լենինականի Պետ. Թանգ.
 69. Պրոմետեոսի. — յուղ. $0,50 \times 0,42$

1929

70. Իմ բակը. — յուղ. $0,45 \times 0,55$. Հայկական Գրականության Կենտրոնի սեփական.
 71. Նկարչի բռն պորտրեն. — յուղ. $0,67 \times 0,52$. ՀԿՊԹ
 72. Գր. Գևորգյանի մար պորտրեն. — յուղ. $0,66 \times 0,54$

1930

73. Հին Յերևանը և Արարատը. — յուղ. $0,65 \times 0,80$
 74. Գուլպա գործող կինը. — յուղ. $0,76 \times 0,59$. ՀԿՊԹ

75. Իմ բակը.— յուղ. $0,48 \times 0,57$. ՀԿՊԹ

76. Կովերիսունի.— յուղ. $0,66 \times 0,52$

77. Պիոնեռուհի.— յուղ. $0,62 \times 0,43$

1931

78. Կարմիր—Բանակային.— յուղ. $0,67 \times 0,49$ ՀԿՊԹ

79. *Nature morte*.— յուղ. $0,49 \times 0,43$

80. Կարմիր հրամանատար.— յուղ. $0,70 \times 0,54$

1932

81. Մանդարինով կիներ.— յուղ. $0,83 \times 0,65$

82. Կանացի պորսեեն.— յուղ. $0,52 \times 0,44$

83. Գլխադրով կիներ.— յուղ. $0,62 \times 0,48$. Լենինականի
Պետ. Թանգ.

1933

84. Կովպղիսոր Սպիրիդոն Մելիքյանի պորսեեն.— յուղ.
 $0,58 \times 0,46$. Հայաստանի Գլխական Թանգարան

85. Նոր տունը Յերևանում.— յուղ. $0,73 \times 0,51$

86. Հարվածայինի պորսեեն.— յուղ. $0,70 \times 0,50$ Լենին-
ականի Պետ. Թանգ.

1934

87. Պեյզաժ.— յուղ. $0,45 \times 0,55$. ՀԿՊԹ

88. Պրոֆ. Գաբրիելյանի պորսեեն.— յուղ. $0,69 \times 0,52$

89. Յերևանի Տեսարանը նկարչի արհեստանոցից.— յուղ.
 $0,55 \times 0,45$

1935

90. Դերասանուհի Բարոնկինայի պորսեեն. — յուղ.
 $0,71 \times 0,51$. ՀԿՊԹ

91. Արարատի տեսարանը նկարչի արհեստանոցից.— յուղ.
 $0,60 \times 0,80$

92. Յեկպատարիա.— հայուղ. $0,49 \times 0,71$

93. Սուրեն Սպանդարյանի պորսեեն.— յուղ. $0,70 \times$
 $\times 0,55$ Կոստակյուլթյան Պատմության Ինստի-
տուտի սեփ.

94. Աղբբեջ. ԽՍՀ Ժողովրդական լերգիչ Զաֆարի պորս-
եեն.— յուղ. $0,63 \times 0,47$. Աղբբեջ. Պետ. Թանգա-
րան

95. Աղբբեջ. ԽՍՀ Ժողովրդական դերասանուհի Ժա-
մենի պորսեեն.— յուղ. $0,63 \times 0,47$. Աղբբեջ. Պետ.
Թանգ.

96. Աղբբեջ. ԽՍՀ Ժողովրդական նկարիչ Ազիմ—Զա-
դելի պորսեեն.— յուղ. $0,63 \times 0,47$. Աղբբեջ. Պետ.
Թանգ.

97. Աղբբեջ. ԽՍՀ Ժողովրդական դերասան Սարաֆսու
պորսեեն.— $0,63 \times 0,47$. Աղբբեջ. Պետ. Թանգ.

98. Կին սղաշու Մանևդբեկովա.— յուղ. $0,63 \times 0,47$
Աղբբեջ. Պետ. Թանգ.

1937

99. Պրոֆ. Ա. Ս. Քեչեկի պորսեեն.— կրոկի յուղ.
 $0,69 \times 0,51$

1938

100. Ընկ. Ի. Վ. Սալիմի պորսեեն.— յուղ.

101—117. 1897—1900 թ. թ. եսյուդներ.— յուղ.

118—130. Մասիսա և ածխանկարներ — ակադեմիական
ախտասանքներ.— մատիտ, ածուխ.

Открытие выставки, посвященной 40-летней плодотворной творческой работе заслуженного деятеля искусств, Степана Меликсетовича Агаджаняна знакомит всю нашу советскую общественность с реалистическим творчеством талантливого мастера и с основными этапами пройденного им пути.

Несмотря на то, что на эту выставку не удалось собрать все работы Агаджаняна, все же зритель может получить полное представление об избранном художником направлении, об идейном содержании его произведений и о его творческом методе.

Благодаря своей выдержанности и убежденности в течении своей 40-летней творческой работы, Степан Агаджанян всегда умел быть на высоте основных принципов реалистического искусства.

Это искусство искренно и самобытно, оно создано путем правдивого изображения природы, с критическим использованием самых выдающихся образцов наследства мастеров-классиков. Искусству

Агаджаняна были чужды формалистические изуродования искусства периода империализма, он всем своим существом ненавидел чрезмерно бессодержательные и бессмысленные гримасы этих направлений.

Творческим объектом Агаджаняна является человек, его портрет, его типаж. Художник любит этот объект, глубоко и многосторонно изучил его и с ним навсегда связался своим творчеством. Он осознал трудности избранного им творческого материала и преодолел их. Проблема портрета — задача сложная. Она требует длительной, упорной и усидчивой работы, она имеет свои особенности, свои творческие специфичности.

Своими стремлениями, своим существом и в своей жизни, еще с молодых лет Агаджанян был художником-демократом и отображал на своих полотнах трудящихся людей, живущих честным трудом, простых ремесленников, рыбаков, мужиков, интеллигентов.

Заслуженный деятель искусств Степан Меликсетович Агаджанян родился в 1868 году в городе Шуше, в семье портного. Отец художника ничего не жалел для образования своих детей. Агаджанян учился и успешно окончил Шушинскую городскую школу.

Сохранившиеся простые патриархальные обычаи в семье и среде оказывают большое влияние на натуру Агаджаняна. Отсюда берут начало скромность и прямота мастера, его демократическое мировоззрение, его любовь к простым ремесленникам и к трудящимся.

По окончании Шушинской городской школы, родители отправляют Агаджаняна к дяде в город Баку. Баку уже был тогда крупным промышленным и торговым городом и быстро развивался. Со всех концов Закавказья съезжались сюда на поиски работы и счастья.

По поручениям дяди молодой Агаджанян совершает ряд поездок по городам Закавказья и в Среднюю Азию, однако, эти условия и эта жизнь не удовлетворяют молодого Степана. Он стремится дальше, вперед к учебе. С согласия своего другого дяди Аслана Кочаряна, который жил тогда в Марселе и занимался коммерцией, Агаджанян приезжает к дяде в Марсель, где знакомится с новым большим городом и с европейской жизнью.

Кочарян берет на себя расходы по образованию Агаджаняна и намеревается дать ему высшее техническое образование.

В первый год, для обучения французскому языку и получения общего образования Агаджанян устроился в частном пансионе. В этом пансионе, преподаватель живописи Амэ заметил у Агаджаняна выдающиеся способности и любовь к живописи. Он всячески поощрял и помогал молодому кавказцу и старался уговорить Кочаряна дать Агаджаняну художественное образование. Однако, Кочарян будучи практическим человеком поместил его в техническую школу. Сильная любовь к живописи все более и более воспламенялась в сердце молодого Агаджаняна и ему удастся одновременно посетить марсельскую студию живописи, а через некоторое время, Агаджанян навсегда оставляет тех-

ническую школу и начинает с большим энтузиазмом заниматься только живописью. В этой студии Агаджанян учился четыре года и делал быстрые успехи.

Положение художника ухудшается по окончании школы. К этому времени Кочарян переехал в Закавказье, оставив молодого художника без средств для продолжения художественного образования. Для поддержания своего существования художник был вынужден выполнять всякую работу; за ничтожную плату он брал заказы и подвергался произволу заказчиков.

В 1900 году художник переезжает в Париж и поступает в Парижскую Академию Художеств Жулиена. Здесь он учится под непосредственным руководством профессоров Бенламена Констана и Жан-Поль-Лоранса — выдающихся представителей французской реалистической школы. Жан-Жозеф — Бенламен Констан особенно был известен своими реалистическими портретами, но большее влияние оказал на Агаджаняна Жан-Поль-Лоранс у которого Агаджанян перенял умение передать материальность и осязаемость форм, смелые приемы мазка, реалистический подход к вещам.

Большое влияние на Агаджаняна оказали также музеи и периодические выставки Парижа. В залах Лавра он восторгался больше всего произведениями Рембранда, Курбэ, Делакруа и Круса. Они всецело соответствовали творческим идеям Агаджаняна, их здоровый реализм, мощные приемы мазка, теплый, красочный колорит, навсегда запечатлелись в его душе и в дальнейшем всегда служили для него источником вдохновения.

В 1900 году, вследствие болезни отца, Агаджанян покидает Париж, в надежде в будущем опять вернуться обратно. Постаревшие родители его, возлагали большие надежды на своего сына, имеющего высшее европейское образование. Однако, их надежды не оправдались, они были разочарованы художником, искусство которого не сулило материально-обеспеченной жизни. Мелкобуржуазная среда маленького провинциального городка с ограниченными кругозором не могла удовлетворить художника и он в 1902 году переезжает в Баку.

В Шуше им написаны портреты отца и матери, отличающиеся высокой художественной ценностью и занимающие выдающее место в творчестве этого маститого мастера. В этот же период им исполнен ряд пейзажей окрестностей города Шуши.

В Баку Агаджаняну жилось в самых трудных материальных условиях. Творчество не обеспечивало художника, ему приходилось писать вывески, заниматься копированием картинок, но несмотря на трудные условия жизни, Агаджанян находит время для работы над собой, пишет ряд портретов и пейзажей. Однако, в 1903 году Агаджанян переезжает в Ростов-на-Дону, где работает до 1920 года — вплоть до установления советской власти в Армении. Эти 17 лет являются вторым периодом творчества Агаджаняна.

Условия в Ростове были более благоприятные, нежели в Баку. Группа товарищей художников, энергично работавших и периодически устраивающих выставки, вдохновляют мастера-художника,

ническую школу и начинает с большим энтузиазмом заниматься только живописью. В этой студии Агаджанян учился четыре года и делал быстрые успехи.

Положение художника ухудшается по окончании школы. К этому времени Кочарян переехал в Закавказье, оставив молодого художника без средств для продолжения художественного образования. Для поддержания своего существования художник был вынужден выполнять всякую работу; за ничтожную плату он брал заказы и подвергался произволу заказчиков.

В 1900 году художник переезжает в Париж и поступает в Парижскую Академию Художеств Жулиена. Здесь он учится под непосредственным руководством профессоров Бенламена Констана и Жан-Поль-Лоранса — выдающихся представителей французской реалистической школы. Жан-Жозеф — Бенламен Констан особенно был известен своими реалистическими портретами, но большее влияние оказал на Агаджаняна Жан-Поль-Лоранс у которого Агаджанян перенял умение передать материальность и осязаемость форм, смелые приемы мазка, реалистический подход к вещам.

Большое влияние на Агаджаняна оказали также музеи и периодические выставки Парижа. В залах Лавра он восторгался больше всего произведениями Рембранда, Курбэ, Делакруа и Круса. Они всецело соответствовали творческим идеям Агаджаняна, их здоровый реализм, мощные приемы мазка, теплый, красочный колорит, навсегда запечатлелись в его душе и в дальнейшем всегда служили для него источником вдохновения.

В 1900 году, вследствие болезни отца, Агаджанян покидает Париж, в надежде в будущем опять вернуться обратно. Постаревшие родители его, возлагали большие надежды на своего сына, имеющего высшее европейское образование. Однако, их надежды не оправдались, они были разочарованы художником, искусство которого не сулило материально-обеспеченной жизни. Мелкобуржуазная среда маленького провинциального городка с ограниченным кругозором не могла удовлетворить художника и он в 1902 году переезжает в Баку.

В Шуше им написаны портреты отца и матери, отличающиеся высокой художественной ценностью и занимающие выдающее место в творчестве этого маститого мастера. В этот же период им исполнен ряд пейзажей окрестностей города Шуши.

В Баку Агаджаняну жилось в самых трудных материальных условиях. Творчество не обеспечивало художника, ему приходилось писать вывески, заниматься копированием картинок, но несмотря на трудные условия жизни, Агаджанян находит время для работы над собой, пишет ряд портретов и пейзажей. Однако, в 1903 году Агаджанян переезжает в Ростов-на-Дону, где работает до 1920 года — вплоть до установления советской власти в Армении. Эти 17 лет являются вторым периодом творчества Агаджаняна.

Условия в Ростове были более благоприятные, нежели в Баку. Группа товарищей художников, энергично работавших и периодически устраивающих выставки, вдохновляют мастера-художника,

который все свои свободные часы отдает творчеству.

Агаджанян активно участвует на всех устраиваемых выставках Ростова. Печать и общественность не раз приветствовали талантливого мастера. К числу выдающихся произведений этого периода относятся: „Портрет девушки“, „Рыбак“, „Плотник“, „Портрет племянницы“, „Портрет женщины“, „Думы“ и другие.

Ростовской общественности также хорошо знакома и педагогическая деятельность Агаджаняна. В годы империалистической войны художник опять попадает в тяжелые условия жизни, не имея никакой возможности заниматься творчеством.

Великая Октябрьская Революция открыла новые перспективы художникам. Трудящиеся СССР сбросили с плеч тяжелое иго капитализма. Агаджанян получает новую зарядку для работы. Узнав о великой победе он ликует вместе со всем народом и в 1922 году переезжает в советскую Армению.

Начинается самый плодотворный и блестящий период деятельности художника. Немногочисленные художники советской Армении основывают общество художников, куда входит и Агаджанян и принимает активное участие на всех организуемых выставках. Одновременно он ведет педагогическую работу. В продолжение 10 лет он ведет класс живописи в художественной школе. Многочисленные даровитые молодые художники и скульпторы, работающие в настоящее время в советской Армении и в городах Союза были его учениками. Агаджанян принимал активное участие на всех выстав-

ках устраиваемых художниками Армении в городах: Москве, Баку, Тбилиси, Ереване и в других городах Союза.

Работы Агаджаняна приобретены музеями Москвы, Ростова, Баку, Еревана, Ленинскана и другими. За многолетнюю плодотворную творческую работу и за педагогическую деятельность правительство советской Армении присвоило Агаджаняну звание заслуженного деятеля искусств.

Реализм Агаджаняна здоровый, полнокровный и живой. Характер человека подчеркнут глубоко, психологично. Агаджанян ищет соответствующие его художественным и идейным требованиям, человеческие типы, зорким взглядом определяет характер человека и изображает его на полотне с внешними своеобразными чертами и формами лица. В процессе творчества он, посредством света и теней, своеобразной техникой мазка подчеркивает важное и типичное, дает образ человека. Вследствие подобного творческого метода, зритель не видит в показанных произведениях шаблонных повторений. Каждое полотно его имеет свою особую художественную ценность, в каждом портрете художник разрешает ту или иную творческую задачу. Разрешение этой задачи не абстрактное, а связано с особенностями конкретного предмета и оснащено большой эмоциональной силой. Другая сторона реализма Агаджаняна, это простота и доступность его творчества; зритель воспринимает и понимает художника.

Эта простота искусства вытекает из непосредственности творчества и из правдивого изображе-

ния действительности. Художник не пытается поразить зрителя созданием обманчивых эффектов, красовитостью портретов, сентиментальным блеском картин, но неизменно поражает глубиной понимания формы, психологическим содержанием натуры и отличной живописью.

У Агаджаняна нет кричащих оттенков. Однако, его оттенки чрезвычайно эмоциональны и создают своеобразные сочетания серебристых и золотистых гамм. Колорит Агаджаняна безусловно имеет влияние старых академических школ, это влияние особенно велико в произведениях раннего периода, в которых заметно наличие тяжелого, темного колорита. Однако, впоследствии художник преодолел темную гамму цвета. И это ясно, тяжелый темный колорит прежнего периода не мог стать выразителем нового содержания. Например: „Думы“ (Ростовского периода) напоминает произведение старых мастеров, особенно творчество голландских классиков. Картина последнего периода „Боронкина“ имеет более радостную и светлую гамму, она является более современной.

„Думы“ являются одним из лучших произведений Агаджаняна. Эта картина лирична, вместе с тем она конкретна и убедительна. Здесь зритель чувствует глубину и теплоту, присущую картинам Рембранда. С удивительной тонкостью разработаны световые и теневые части лица молодой женщины, золотистый и бархатный колорит прекрасно сочетается с ее душевными переживаниями, переданными с большим мастерством.

Правдивость изображения, сочетание индивидуального с типическим — характерная особенность портретов Агаджаняна. Глубоко типичны образы созданные маститым художником в целом ряде портретов: „Мать художника“, „Отец художника“, „Доктор Оганесян“, „Василий“, „Дядя Сетрак“, „Спиридон Меликян“ и других.

Произведения Агаджаняна последнего периода изображают тип советского гражданина, передовиков нашей Красной Армии, рабочих-стахановцев, народных артистов, комсомольцев и пионеров.

Ряд работ созданы Агаджаняном в гор. Баку, где он писал портреты знатных людей советского Азербайджана.

У Агаджаняна имеются и многочисленные пейзажи. В этом направлении он работал сравнительно мало, однако, его пейзажи эластичны и реальны. Живопись Агаджаняна материальна и пространственна.

Сегодняшнему портретисту предстоит крупная работа. Великая сталинская эпоха богата славными героями, стахановцами полей и заводов, бойцами воздушных и сухопутных сил Красной Армии.

Перед портретистом стоит почетная задача воссоздания их бессмертных образов.

Это большое и трудное дело, за которое взялся коллектив советских художников, в передовых рядах которого творит Степан Агаджанян.

Последняя работа художника — портрет Великого вождя народов — товарища Сталина. Задача трудная, однако, художнику удалось преодолеть эти трудности.

„Я стараюсь,—говорит Агаджанян,—дать бессмертные образы великих гениев человечества — товарищей *Ленина и Сталина*. За эту работу я принялся недавно. Она требует много времени и напряжения сил. Я уже испробовал несколько вариантов, один из которых, — портрет товарища *Сталина* будет мною показан, а в дальнейшем буду продолжать эту работу“.

Степан Агаджанян полон творческих сил, в течение 40-летнего творчества у художника накопился огромный творческий опыт, который он сегодня ставит на служение великому искусству социалистической родины.

Художник Э. д. Саркисян

КАТАЛОГ

ПРИНЯТЫЕ СОКРАЩЕНИЯ

М. — масло.

ГМИИА — Гос. музей изобразительных искусств Армении.

Цифры против наименований экспонатов обозначают их размеры в метрах (высота на ширину).

1897

1. *Детская головка* — М. $0,48 \times 0,38$.
2. *Академический этюд* — М. $0,52 \times 0,43$.
3. *Голова старухи из Бретании* — этюд. М. $0,30 \times 0,23$.
4. *Портрет бретонки* — этюд. М. $0,30 \times 0,22$.

1898

5. *Морской пейзаж. Бретань* — М. $0,40 \times 76$.

1900

6. *Портрет матери художника* — М. $0,98 \times 0,80$. ГМИИА.
7. *Портрет отца художника* — М. $1,17 \times 0,90$. Соб. брата художника.
8. *Старуха из Карабаха* — М. $0,52 \times 0,42$.
9. *Nature morte* — М. $0,53 \times 0,79$.
10. *Карабахский пейзаж* — М. $0,60 \times 0,79$.

1901

11. *Нагорный Карабах* — этюд. М. $0,13 \times 0,31$.

1902

12. *Женский портрет* — М. $0,59 \times 0,48$. ГМИИА.

1904

13. *Кузнечная* — М. $0,47 \times 0,34$.

1907

14. *Портрет девушки* — М. $0,74 \times 0,51$. ГМИИА.
15. *Портрет А. Хачатряна* — М. $0,81 \times 0,49$.
16. *Автопортрет* — М. $0,48 \times 0,37$. Соб. д-ра
Комурджиева. Ростов.

1908

17. *Портрет С. Э. Экмекчевой* — М. $0,56 \times 0,37$.
Соб. Экмекчевой. Ростов.
18. *Портрет худ-ка Хр. Гусикова* — М. $0,60 \times 0,48$.
ГМИИА.

1909

19. *Портрет С. К. Сармакешева* — М. $0,60 \times 0,47$.
Соб. Сармакешевых. Ростов.
20. *Портрет С. Сармакешевой* — М. $0,60 \times 0,47$.
Соб. Сармакешевых. Ростов.
21. *Портрет худ-ка Арцатбаняна* — М. $0,41 \times$
 $\times 0,34$. Соб. худ-ка Арцатбаняна.
22. *Автопортрет* — М. $0,34 \times 0,29$. ГМИИА.

1910

23. *Портрет столяра* — М. $0,44 \times 0,36$.

1912

24. *Портрет тещи художника* — М. $0,94 \times 0,64$.
25. *Головка девочки* — М. $0,44 \times 0,32$.
26. *Головка мальчика* — М. $0,40 \times 0,30$.

1914

27. *Думы* — М. $0,60 \times 0,89$.
28. *Портрет мальчика* — М. $0,52 \times 0,42$.

1915

29. *Портрет рабочего* — М. $0,48 \times 0,37$. Соб. д-ра
Комурджиева. Ростов-на-Дону.

1916

30. *Женский портрет* — М. $0,65 \times 0,49$.
31. *Река Дон в окрестностях Ростова* — этюд.
М. $0,33 \times 0,47$.
32. *Портрет девочки* — М. $0,65 \times 0,47$. Соб. Ле-
нинаканского Гос. Музея.

1918

33. *Женский портрет* — М. $0,62 \times 0,44$. Соб. Мна-
цаканяна.
34. *Женский портрет* — М. $0,65 \times 0,50$.

1919

35. *Рыбак* — М. $0,43 \times 0,61$. ГМИИА.

1920

36. *Портрет жены художника* — М. $0,89 \times 0,67$.

1921

37. *Портрет жены художника* — М. $0,48 \times 0,38$.

1922

38. *Портрет д-ра Ованесяна* — М. $0,62 \times 0,55$.
39. *Зима* — М. $0,35 \times 0,56$.

1923

40. *Пейзаж* — М. $0,48 \times 0,64$. ГМИИА.
41. *Пейзаж* — М. $0,45 \times 0,55$. ГМИИА.

1925

42. *Портрет Мариэты Шагинян* — М. $0,55 \times 0,43$.
43. *Автопортрет* — М. $0,56 \times 0,46$.
44. *Ереван* — М. $0,95 \times 1,68$. Соб. Ереванского Коммунального музея.
45. *Портрет матери Акопа Хачатряна* — М. $0,60 \times 0,45$.

1926

46. *Детская головка в шляпе* — М. $0,47 \times 0,42$.
47. *Портрет тещи художника* — М. $0,55 \times 0,45$.
48. *Портрет жены художника* — М. $0,70 \times 0,53$. ГМИИА.
49. *Автопортрет* — М. $0,46 \times 0,44$. ГМИИА.
50. *Осень* — М. $0,56 \times 0,46$.

1927

51. *Портрет* — М. $0,52 \times 0,45$.

52. *Портрет дяди Седрака* — М. $0,64 \times 0,48$.
53. *Портрет Эмина* — М. $0,57 \times 0,45$.
54. *Женский портрет* — М. $0,45 \times 0,37$.
55. *Зимний пейзаж* — М. $0,54 \times 0,45$. Ереванский Коммунальный музей.
56. *Портрет Эмина* — М. $0,66 \times 0,53$.
57. *Портрет Т. Э.* — М. $0,84 \times 0,64$. Соб. Эприкяна.
58. *Цыганка* — М. $0,83 \times 0,58$.
59. *Арагат и Араратская долина* — М. $68,5 \times 0,51$. ГМИИА.

1928

60. *Голова девочки* — М. $0,43 \times 0,35$.
61. *Женский портрет* — $0,75 \times 0,51$. ГМИИА.
62. *Портрет композитора Тер-Гевондяна* — М. $0,69 \times 0,52$.
63. *Портрет Василия* — М. $0,64 \times 0,46$. ГМИИА.
64. *Весна* — М. $0,42 \times 0,71$.
65. *Безпризорный* — М. $0,45 \times 0,39$. ГМИИА.
66. *Портрет матери художника Г. Овсепяна* — М. $0,68 \times 0,59$.
67. *Пионерка — дочь Спиридона Меликяна* — М. $0,64 \times 0,48$. ГМИИА.
68. *Портрет Дехцаник* — М. $0,53 \times 0,43$. Соб. Ленинанканского Гос. музея.
69. *Пионерка* — М. $0,50 \times 0,42$.

1929

70. *Мой дворик* — М. $0,45 \times 0,55$. Соб. Госиздата.
71. *Портрет сестры художника* — М. $0,67 \times 0,52$. ГМИИА.

72. *Портрет матери Гр. Геворкяна* — М. 0,66 × 0,54.

1930

73. *Старый Ереван на фоне Арарата* — М. 0,65 × 0,80.
74. *Женщина за вязкой чулок* — М. 0,76 × 0,59. ГМИИА.
75. *Мой дворик* — М. 0,48 × 0,57. ГМИИА.
76. *Комсомолка* — М. 0,66 × 0,52.
77. *Пионерка* — М. 0,62 — 0,43.

1931

78. *Красноармеец* — М. 0,67 × 0,49. ГМИИА.
79. *Nature morte* — М. 0,49 × 0,43.
80. *Красный командир* — М. 0,70 × 0,54.

1932

81. *Женщина с мандолиной* — М. 0,83 × 0,65.
82. *Женский портрет* — М. 0,52 × 0,44.
83. *Женщина в шляпе* — М. 0,62 × 0,48. Соб. Ленинканского Гос. музея.

1933

84. *Портрет композитора Спиридона Меликяна* — М. 0,58 × 0,46. Соб. Литературного музея Армении.
85. *Новый дом в Ереване* — М. 0,73 × 0,51.
86. *Портрет ударника* — М. 0,70 × 0,50. Соб. Ленинканского Гос. музея.

1934

87. *Пейзаж* — М. 0,45 × 0,55. ГМИИА.
88. *Портрет проф. Габриэляна* — М. 0,69 × 0,52.
89. *Вид на Ереван из мастерской художника* — М. 0,55 × 0,45.

1935

90. *Портрет артистки Баронкиной* — М. 0,71 × 0,51. ГМИИА.
91. *Вид на Арарат с мастерской художника* — М. 0,60 × 0,80.
92. *Евпатория* — этюд. М. 0,49 × 0,71.

1936

93. *Портрет Сурена Спандаряна* — М. 0,70 × 0,55. Соб. Института истории партии.
94. *Портрет народного певца Азерб. ССР — Джафара* — М. 0,63 × 0,47. Соб. Азерб. Гос. музея.
95. *Портрет народной артистки Азерб. ССР — Жасмэн* — М. 0,63 × 0,47. Соб. Азерб. Госуд. музея.
96. *Портрет народного художника Азерб. ССР — Азим-Заде* — М. 0,63 × 0,47. Соб. Азерб. Гос. музея.
97. *Портрет народного артиста Азерб. ССР — Сарабского* — М. 0,63 × 0,47. Соб. Азерб. Гос. музея.
98. *Женщина — пилот Мамедбекова* — М. 0,63 × 0,47. Соб. Азерб. Госуд. музея.

1937

99. *Портрет проф. А. С. Кечека* — набросок. М.
0,69 × 0,51.

1938

100. *Портрет тов. И. В. Сталина*—М. 107 × 137.

101 — 116. *Этюды 1897 — 1900 г.г.* М.

117 — 129. *Рисунки. — Академические работы.* —
Карандаш, уголь.

ИЛЛЮСТРАЦИИ

1900

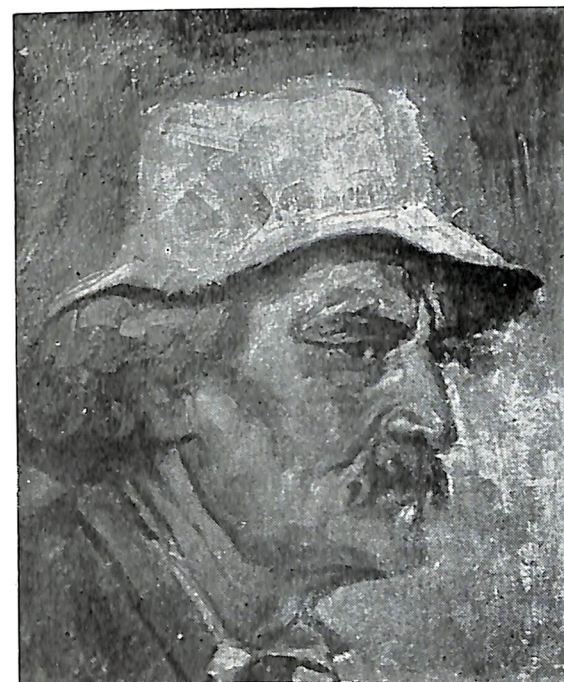
Նկարչի մոր պորտրեն. ՀԿՊԹ
Портрет матери художника. ГМИИА

1900

Նկարչի հոր պորտրեն. նկարչի յեղբոր սեփականություն
Портрет отца художника. Соб. брата художника

1925

Ինքնանկար

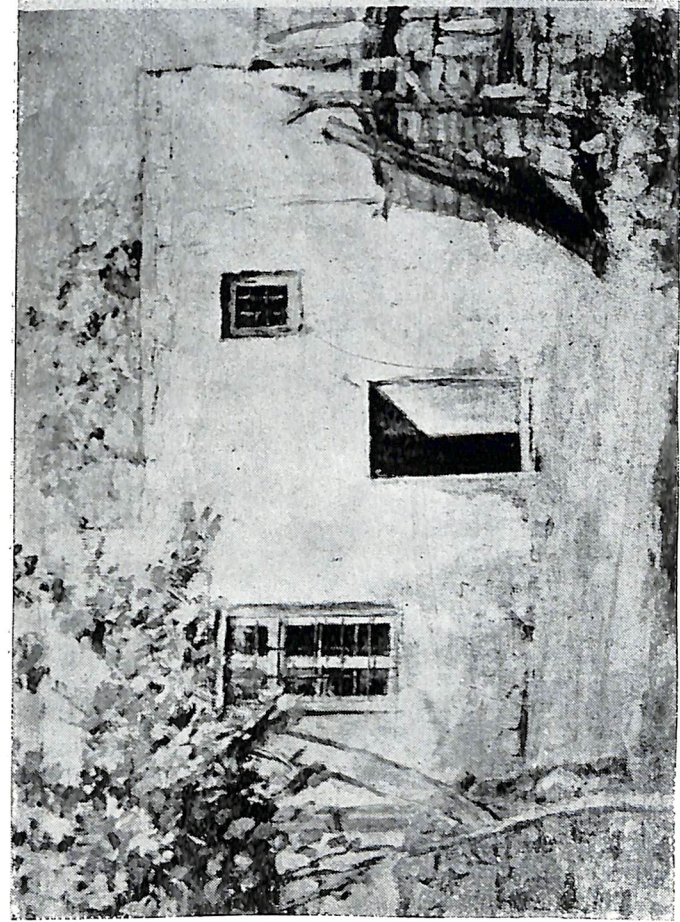
Автопортрет

1928

Նկարիչ Ք. Հովսեփյանի մոր պորտրեն
Портрет матери худ-ка Г. Овсепяна

1929

Իմ բակը. Հայկեսիրտի սեփականություն

Мой дворик. Соб. Госиздата

1930

Գուլիս գործող կին. ՀԿՊԹ
Женщина за вязкой чулок. ГМИИА

1935

Գերասիմովի Բարոնկինայի պորտրեն. ՀԿՊԹ
Портрет артистки Баронкиной. ГМИИА

1936

Պրբ. ԽԱՀ ժողովրդ. լեզիւ Զափարի պոստէն. Ադր. պէս. Թանգ.
Портрет народного певца Азерб. ССР Джафара
Соб. Азерб. Госуд. Музея

1936

Ագրեջ. ԽՍՀ ժող. դերասանուհի Ժասմենի պորտրեն
Ագրեջ. Պեճ. Թանգարան

Портрет народн. артистки Азерб. ССР Жасмен
Соб. Азерб. Госуд. Музея

1936

Աղբրեջ. ԽՍՀ ժողովրդ. դերասան Սառաբսկու պոռտրեն
Աղբրեջ. Պեհ. Թանգարան
Портрет народн. артиста Азерб. ССР Сарабского
Соб. Азерб. Гос. Музея

1936

Կին պիլոտ Մամեդբեկովան. Ազրբեյ. ՊԷՏ. Թանգարան
Женщина пилот Мамедбекова. Соб. Азерб. Госуд. Музея

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0302222

